

Hoge leeftijd geen bezwaar

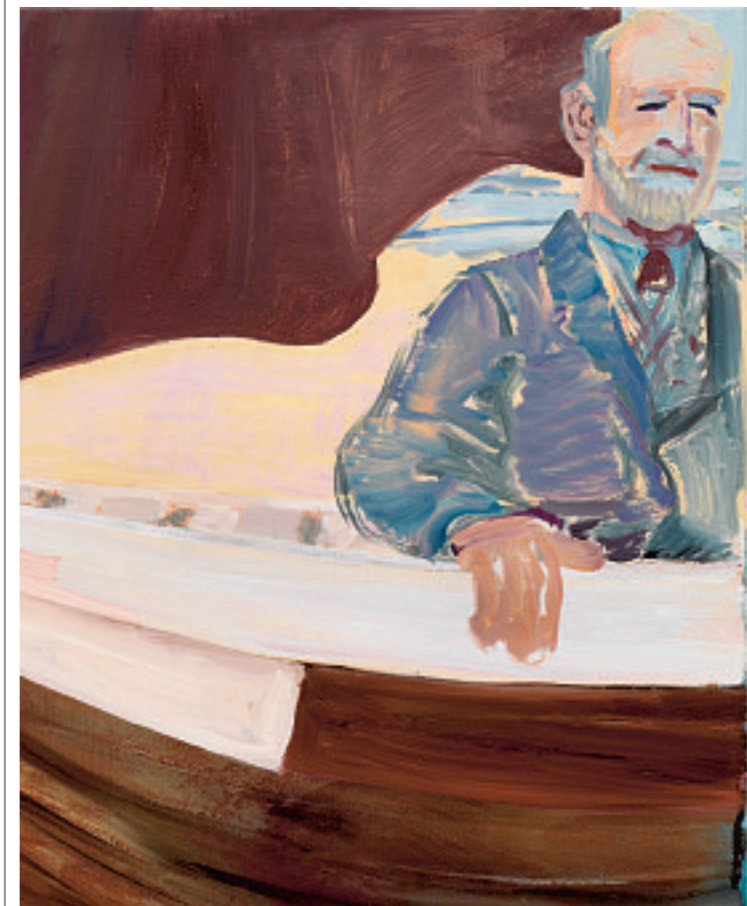
Lang leek de kunstwereld vooral gericht op jong talent. Voor oudere kunstenaars was er weinig aandacht. Langzaam verandert dat. Musea en galeries zien de waarde van kunst die in de loop der jaren is gerijpt en die verder gaat dan de waan van de dag.

Door Mischa Andriessen

In Nederland bestaan drie soorten kunstenaars: jonge, dooie en buitenlandse.' Eenen-twintig jaar geleden wierp de Nederlandse kunstenaar Rob van Koningsbruggen de knuppel in het hoenderhok door een ansichtkaart rond te sturen met bovenstaande tekst. Van Koningsbruggen bekritiseerde het toenmalige tentoonstellingsbeleid van de Nederlandse musea vooral vanwege het gebrek aan aandacht en waardering voor kunstenaars die al langere tijd werkzaam waren.

Sindsdien heeft Van Koningsbruggens klacht vaker geklonken.

Rob van Koningsbruggen werd bekend met zijn 'schuif-schilderijen'. 'Zonder titel', 2017.

Emo Verkerk heeft zich toegelegd op portretten. Dit is componist Charles Ives (2018).

het concept van de *follow-up gallery*, waarin het draait om rijke, in de loop der jaren gegroeide oeuvres. Door, anders dan in veel galeries gebruikelijk, werk uit verschillende periodes te tonen, krijgt het publiek bij Baars zicht op de ontwikkeling van ervaren kunstenaars als Emo Verkerk en Rob Birza.

Hijgerig

Ook Benno Tempel, directeur van Kunstmuseum Den Haag (voorheen het Gemeentemuseum), vindt dat de kunstmarkt vaak te hijgerig achter de waan van de dag aan loopt. 'Natuurlijk is de kunst die wij tentoonstellen gekozen vanwege de kwaliteit en niet bij wijze van commentaar, maar ik juich het zeker toe als er meer belangstelling komt voor kunstenaars die langer meegaan en een ontwikkeling hebben doorgemaakt.'

Kunstenaar Henk Visch heeft juist een deel van zijn werk en zijn privéverzameling ondergebracht in de stichting Huis Henk Visch, die jaarlijks vier exposities organiseert. In de jaren tachtig stonden Visch en andere opkomende kunstenaars plotseling in het brandpunt van de aandacht. Visch: 'Dat kwam onverwacht, doordat we daar helemaal niet mee bezig waren. Ik wachtte relatief lang met exposeren. En niet alleen ik, ook iemand als René Daniëls. We hielden ons nauwelijks met die hele kunstwereld bezig. Maar het ging snel. Mijn eerste tentoonstelling was om de hoek in Eindhoven,

De kunstwereld zou enkel oog hebben voor jong talent en weinig interesse tonen voor de ontwikkeling die deze talenten vervolgens doormaken. Keer op keer worden de beloftes van vandaag ingeruild voor die van morgen. Galeriehouder en kenner van de kunstmarkt Willem Baars stelt onomwonden dat Van Koningsbruggen destijds gelijk had.

Baars: 'Rond de millenniumwissel werd de markt door de toenemende focus op jongere kunstenaars impulsief en rusteloos. Telkens moest nieuw talent worden ontdekt.' Veel Nederlandse musea en galeries zijn daar volgens Baars in meegegaan. 'Die

opstelling heeft grote gevolgen gehad. In de eerste plaats werd met dat eenzijdige beleid een generatie geweldige kunstenaars decennialang veronachtzaamd.' Dat heeft de markt verzwakt, vindt hij. 'Veel jong talent heeft de belofte niet waargemaakt. Verzamelaars en musea zagen tot hun leedwezen hoe gekochte werken daardoor snel in waarde daalden. Dat heeft het vertrouwen in de markt ondermijnd en het is daarom begrijpelijk dat er nu meer aandacht is voor kunst die zich over een langere periode bewezen heeft.'

In Baars' eigen galerie kwam de nadruk geleidelijk op oudere kunstenaars te liggen. Hij bedacht

'Die aandacht kwam onverwacht, doordat we daar helemaal niet mee bezig waren'

Henk Visch, 'Cosmic Dance #2'. Een werk uit 2018, gemaakt van brons, metaal en aluminium.

Rob Birza maakt de laatste jaren veel composities met cirkels. 'Floating Circles II', 2018.

maar al twee jaar daarna exposeerde ik in New York.'

Visch is nu 68 en heeft tot de dag van vandaag als kunstenaar kunnen bestaan. In die tijd heeft hij de kunstwereld enorm zien veranderen. 'Als jonge kunstenaars nu een tentoonstelling hebben, zijn ze nerveus of er wel verzamelaars komen, of mensen die goed zijn voor hun netwerk. Ons ging het alleen om de kunst zelf. Bij openingen vroegen we elkaar nooit of er iets was verkocht, maar discussieerden we over de inhoud.' Visch lacht. 'Vaak waren dat heel felle discussies. Ruzies eigenlijk. Ik herinner me nog dat Marina

Abramovic in een café een keer ingreep: "Okay, let's disagree." Sinds het moment dat Van Koningsbruggen zijn brandbrief rondstuurde, is de wereld ingrijpend veranderd. Het feit alleen al dat hij een ansichtkaart gebruikte om zijn ongenoegen te uiten, doet nu bijna onwerkelijk aan. Internet, destijds nog een nieuw fenomeen, heeft in korte tijd de beeldcultuur ingrijpend veranderd. Volgens Willem Baars zou ook dat kunnen verklaren waarom oudere kunstenaars een tijdlang uit zicht raakten. 'Hun werk sloot minder dan dat van jongere kunstenaars aan bij de digitale beeldtaal.'

Vrouwelijke kunstenaars

Belangrijker nog: de kunstwereld bestaat nu juist uit veel meer dan drie soorten kunstenaars. Het onderscheiden en erkennen van de diversiteit leidt ook tot een ander

beleid. Zo is er onder andere veel meer aandacht voor vrouwelijke kunstenaars. Het Stedelijk Museum in Amsterdam maakte vrouwelijke kunstenaars in navolging van andere musea tot hoofdthema in zijn programma, met recentelijk onder meer een tentoonstelling van de tachtigjarige Jacqueline de Jong.

Onafhankelijk curator Trudi van Zadelhoff maakte voor het Stedelijk Museum Schiedam de succesvolle tentoonstelling 'Meesterlijke vrouwen', waarmee ze een aantal niet altijd op waarde geschatte kunstenaressen opnieuw onder de aandacht bracht. Juist door hun kunst te tonen in combinatie met werk van jonge vrouwelijke kunstenaars, kon Van Zadelhoff de actualiteit van die oudere oeuvres benadrukken. Ze ziet verschillende redenen waarom dat werk eertijds niet al-

tijd werd opgemerkt of op waarde geschat. 'Natuurlijk doordat de nadruk meestal op mannelijke kunstenaars lag, maar soms had het ook een prozaïsche reden.' Als voorbeeld noemt ze Nola Hatterman (1899-1984), die een groot deel van haar leven in Suriname woonde en hier mede daarom niet zo bekend was. En Jacoba van Heemskerck (1826-1923), wier werk in de Nederlandse kunstwereld op afkeer stuitte, terwijl ze in Duitsland wel geliefd was.

Brug tussen generaties

Pure winst was dat Van Zadelhoff merkte hoe goed het werk van oude en jonge kunstenaars op elkaar aansloot, en vooral hoe jongere kunstenaressen werden geïnspireerd door voorgangers die ze vaak helemaal niet kenden. 'Marjolein Witte wist nauwelijks wie Lou Loeber (1894-1983) was,

'Van Koningsbruggen heeft lef. Niemand in Nederland durft met kleur te doen wat hij doet'

Lotti van der Gaag maakte veel fantasiefiguren en oerwezens, zoals 'Bosgod', uit 1966.

Boven: 'Off Season', 1986, is een sleutelwerk uit het oeuvre van Jacqueline de Jong.

maar ze zag direct hoever Loeber durfde te gaan in haar vormtaal en kleurgebruik en dat heeft Witte zelf weer in een krachtige sculptuur tot uitdrukking gebracht.' Henk Visch ziet ook financiële gronden voor de ontkenning of afwezigheid van oudere kunstenaars: 'Voor Nederlandse musea is veel kunst momenteel onbetaalbaar, dus ze moeten op zoek naar iets wat budgettair wel haalbaar is, al dan niet op instigatie van andere partijen die daar belang bij hebben.' Dat vindt hij betreurenswaardig vanwege de sleutel-

functie die het werk van oudere kunstenaars wat hem betreft heeft. 'Kunst moet een brug tussen generaties slaan, anders raakt zij in de vergetelheid. De kunstwereld mag zich niet laten uitspelen door liberale marktmechanismen, die van kunstenaars concurrenten maken.' Hij juicht het daarom toe dat de oudere kunstenaar een nieuwe niche in de markt is. 'Vanuit mijn kunstenaarschap maak ik met Huis Henk Visch een eigen collectie met jonge kunstenaars, maar zeker ook met oude.'

Een verademing

Volgens Baars is het niet meer dan terecht dat oudere kunstenaars meer erkenning en aandacht krijgen. 'Dit is het werk dat me raakt en dat komt doordat kunstenaars als Lucas-

sen, Rob Birza en Bob Bonies een eigen taal hebben kunnen ontwikkelen. Je ziet dat ze lang en diepgaand oplossingen hebben gezocht en vaak gevonden voor schilder Kunststijge problemen, oplossingen die heel eigen zijn en tegelijk relevant en actueel.'

Kunstmuseum-directeur Benno Tempel raakt zichtbaar enthousiast wanneer hij vertelt over zijn gesprekken met – jawel – Rob van Koningsbruggen, die dit najaar een groot overzicht in het Kunstmuseum Den Haag krijgt. Tempel: 'Het is een verademing iemand te spreken die zo lang en intensief over kunst heeft nagedacht. Van Koningsbruggen heeft enorm veel lef. Niemand in Nederland durft bijvoorbeeld met kleur te doen wat hij doet. Het is eervol, maar volgens mij ook een taak van het

museum zo'n oeuvre uitgebreid te tonen. Een deel van ons tentoonstellingsprogramma is al langer gericht op oudere kunst, want die is ook een voorbeeld voor andere kunstenaars. We willen laten zien hoe rijk, maar ook weerbarstig zo'n oeuvre is en dat het tijd nodig heeft om zo te kunnen worden. Dat het niet in een weekje klaar is.' □

EXPOSITIES VAN OUDERE KUNSTENAARS

- **Rob Birza** 'Floating Circles', t/m 12 okt, baars-projects.com
- **Rob van Koningsbruggen** 9 november t/m 23 februari, kunstmuseum.nl
- Tentoonstellingsprogramma **Huis Henk Visch**, huishenkvisch.eu

'Als jonge kunstenaars nu exposeren, zijn ze nerveus of er wel verzamelaars komen'